

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Стаття присвячена проблемам визначення інвестиційної привабливості промислових підприємств України. В статті проаналізовано визначення інвестиційної привабливості підприємства, галузі, регіону і країни. Визначено структуру інвестиційної привабливості підприємства як інтегрального показника.

Статья посвящена проблемам определения инвестиционной привлекательности промышленных предприятий в Украине. В статье проанализированы определения инвестиционной привлекательности предприятия, отрасли, региона и страны в целом. Определена структура инвестиционной привлекательности предприятия как интегрального показателя.

The article is devoted the problems of determination of investment attractiveness of industrial enterprises of Ukraine. Determination of investment attractiveness of enterprise, industry, region and country is analyzed in the article. The structure of investment attractiveness of enterprise is determined as an integral index.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційний клімат, промислові підприємства.*

Вступ. Проблема розвитку та підвищення ефективності функціонування вітчизняної промисловості до конкурентного світового рівня залишається однією з найбільш гострих. Її вирішення здійснюється в різних напрямках, але головним є подолання несприятливого інвестиційного клімату, що склався в реальній сфері економіки України, зокрема у промисловості.

Поліпшення інвестиційного клімату в промисловості необхідне для того, щоб на етапі стабілізації промислового виробництва забезпечити підприємства необхідними ресурсами для активної їх реструктуризації і на цій основі нарощувати обсяги конкурентної продукції. Підвищувати динаміку промислового виробництва протягом тривалого часу на сьогоднішньому виробничому потенціалі неможливо через невідповідність його техніко-технологічного рівня вимогам сучасної ринкової конкуренції. Так, ступінь зносу основних засобів у промисловості у 2009 році становив 61,8 % [1].

Аналіз наукових праць показав, що в основному дослідники торкаються питань фінансових інвестицій, хоча необхідність теоретико-методологічного осмислення проблем інвестування в реальний сектор економіки, без якого

неможливо досягти стабілізації й подальшого стійкого розвитку економіки в цілому, має стати на першому місці. Розробленість проблем інвестиційної привабливості не є остаточною, оскільки залишається багато невирішених питань. У наш час потребують уточнення та доповнення науково-методичні підходи щодо розроблення стратегії і тактики інвестиційної діяльності підприємства, орієнтованої на залучення й ефективного використання реальних інвестицій. Причому цю проблему неможливо розглядати ізольовано від окремо взятого підприємства, а лише в контексті інвестиційної привабливості країни в цілому, конкретної галузі певного регіону. Це потребує проведення подальших досліджень у напрямі визначення факторів, умов і показників інвестиційної привабливості підприємства.

Фінансово-господарська діяльність будь-якого підприємства є неможливою без вкладення коштів, які можуть мати власний та залучений характер, тобто без залучення власних та залучених інвестиційних ресурсів. Причому питання залучення інвестиційних ресурсів є важливим на будь-якому етапі функціонування підприємства: починаючи з етапу створення та закінчуючи його ліквідацією. Підприємство, яке використовує залучені інвестиційні ресурси, має більш високий фінансовий потенціал свого розвитку і можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, проте більшою мірою утворює фінансовий ризик і загрозу банкрутства, які зростають при збільшенні питомої ваги залучених засобів у загальній сумі капіталу, що використовується.

Підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств постійно перебуває в центрі уваги іноземних та вітчизняних учених-економістів, серед яких О.І. Амоша, О.М. Анісімова, С.С. Аптекар, І.Т. Балабанов, М.Г. Білопольський, І.О. Бланк, І.П. Булеєв, В.М. Геєць, Л.Дж. Гітман, А.Ф. Гойко, В.М. Гриньова, Я.І. Єлейко, М.А. Йохна, В.В. Краснова, В.М. Колосок, Л.М. Кузьменко, І.П. Мойсеєнко, О.С. Олексюк, В.П. Савчук, М.Г. Чумаченко та ін.

У сучасній економічній літературі немає чіткості у визначенні сутності інвестиційної привабливості та системи її оцінки. Так, В.І. Глазунов стверджує, що оцінка інвестиційної привабливості повинна дати відповідь на питання куди, коли і скільки ресурсів може спрямувати інвестор у процесі здійснення інвестицій. Н.О. Русак і В.А. Русак зводять визначення інвестиційної привабливості об'єкта в основному до евристичних методів, пов'язаних з ранжуванням досліджуваних об'єктів на підставі оцінки спеціалістів (експертів) [2]. Тож проблема визначення інвестиційної привабливості промислових підприємств є актуальною і потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Для збільшення притоку інвестиційних ресурсів з усіх джерел фінансування за рахунок поживлення інвестиційної активності

різноманітних господарюючих суб'єктів необхідно удосконалити весь організаційно-економічний механізм інвестування, у тому числі методичне обґрунтування оцінки інвестиційної привабливості промислових підприємств.

Тому основними завданнями статті є аналіз поняття «інвестиційна привабливість підприємства», «інвестиційна привабливість галузі», «інвестиційна привабливість регіону», «інвестиційна привабливість країни»; визначення структури інвестиційної привабливості підприємства як інтегрального показника; розроблення підходів з удосконалення всього організаційно-економічного механізму інвестування.

Методологія. Теоретико-методологічну основу проведеного дослідження становить система економічних законів, понять і категорій, фундаментальні положення сучасної економічної теорії та прикладної економіки, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем теорії і практики управління інвестиційною привабливістю підприємства. Загальною методичною основою дослідження є діалектичний метод пізнання на основі системного підходу до вирішення поставлених завдань.

Для досягнення поставленої мети використано ряд загальнонаукових і спеціальних методів: абстрактно-логічний (при дослідженні сутності понять і визначень інвестиційної привабливості); наукового узагальнення (при формуванні підсумків дослідження); аналізу і синтезу (при дослідженні окремо кожного елемента структури показника інвестиційної привабливості, а також у їх єдності, взаємозалежності та взаємозв'язку).

Правове поле дослідження склали чинні законодавчі та нормативні документи, що регламентують діяльність суб'єктів господарської діяльності в Україні. Інформаційною базою роботи є офіційні дані фінансової та статистичної звітності промислових підприємств.

Результати дослідження. Економічна природа інвестицій зумовлена закономірностями процесу розширеного відтворення і полягає у використанні частини додаткового суспільного продукту для збільшення кількості і якості всіх елементів системи продуктивних сил суспільства. Але перш ніж розмістити інвестиції інвестору необхідна вичерпна і достовірна інформація щодо інвестиційної привабливості підприємства, визначення якої викликає дискусію серед науковців, які трактують її по-різному, акцентуючи увагу на окремих аспектах.

Інвестиційна привабливість може розглядатися на рівні країни, галузі, регіону і підприємства. Підприємство в цій системі є кінцевим пунктом вкладення засобів, де реалізуються конкретні проекти. Для стратегічного інвестора не будуть достатньо переконливими аргументи інвестування засобів, наприклад, у металургійний комбінат, якщо розвиток цієї галузі в масштабах міжнародної економіки перебуває в кризовому стані. Також, незважаючи на всю фінансову вигідність проекту, ризик політичної й

економічної нестабільності в державі зведе нанівець будь-які зусилля із залучення інвестицій.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення інвестиційної привабливості, або інвестиційного клімату, держави як сукупності політичних, правових, економічних і соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних і закордонних інвесторів. Інвестиційна привабливість країни характеризується:

а) політико-правовим середовищем, що характеризується політичною стабільністю суспільства, наявністю і стабільністю нормативної бази підприємницької та інвестиційної діяльності, гарантією рівності форм власності й інвестицій у перехідний період та ін.;

б) економічним середовищем (стабільність національної валюти, темпи росту інфляції, режим оподаткування і валютного регулювання, стан фондового ринку і фінансово-кредитної системи, ємність і платоспроможність внутрішнього ринку);

в) ресурсами та інфраструктурою, соціально-культурним середовищем, екологією.

У виборі галузевих напрямів інвестування, зокрема Всесвітній банк, керуються такими групами чинників як критеріями для прийняття рішень:

- ринкові (розмір ринку, темп зростання його потенціалу, циклічність попиту, еластичність цін, прибутковість, диференціація продукту);
- чинники конкуренції (стан конкуренції галузевого ринку, наявність рівних конкурентів, інтенсивність конкуренції, ступінь спеціалізації конкурентів, наявність товарів-замінників, завантаження потужностей);
- бар'єри входження в галузь та виходу з неї (капіталоємність галузі, наявність каналів розподілу і доступ до них, доступ до сировинних ресурсів, захищеність із боку держав);
- взаємовідносини з постачальниками;
- технологічні фактори (рівень технічних нововведень у галузі, складність продукції і виробництва, патентно-ліцензійна ситуація в галузі, капіталоємність і наукоємність продукції);
- соціальні фактори (демографічні процеси, ступінь охоплення робітників профспілками і вплив громадських організацій, виробничі стосунки робітників із керівництвом).

Регіональна привабливість оцінюється такими чинниками, як:

- рівень економічного розвитку регіону (питома вага регіону у валовому внутрішньому продукті і національному доході, обсяг виробництва на душу населення, рівень самозабезпечення регіону основними продуктами харчування, середній рівень заробітної плати робітників, обсяг і динаміка капітальних вкладень у регіоні на душу населення, число підприємств, питома вага збиткових підприємств);

- рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (оцінюється числом підрядних будівельних компаній, обсягом місцевого виробництва основних будівельних матеріалів, виробництвом енергетичних ресурсів на душу населення, щільністю залізничних колій, щільністю автомобільних шляхів);

- демографічна характеристика (питома вага населення регіону в загальній чисельності жителів України, співвідношення міського і сільського населення, питома вага населення, зайнятого в суспільному виробництві, рівень кваліфікації робітників);

- рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону (питомою вагою приватизованих підприємств і підприємств з недержавною формою власності у загальній їх кількості, чисельністю підприємств з іноземними інвестиціями, банківських установ, страхових компаній, товарних бірж);

- рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків.

Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність його кількісних і якісних характеристик, які є підставою для ухвалення рішення про доцільність здійснення або залучення інвестицій, їх обсяг, джерела, структуру, термін інвестування (О.Є. Кузьмін, С.В. Князь, В.А. Фльорко) [3, с. 108].

Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність показників фінансово-економічного стану підприємства, на основі аналізу яких потенційний інвестор може прийняти управлінське рішення щодо доцільності вкладення вільних засобів у розвиток цього підприємства без значного ризику їх втрати або неотримання очікуваного доходу на інвестований капітал (Д.М. Черваньов) [4].

Інвестиційна привабливість підприємства – це соціально-економічна доцільність інвестування на основі узгодження інтересів і можливостей інвестора та реципієнта інвестицій, яка забезпечує досягнення цілей кожного з них при прийнятному рівні прибутковості й ризику інвестицій (О.С. Бурковець) [5].

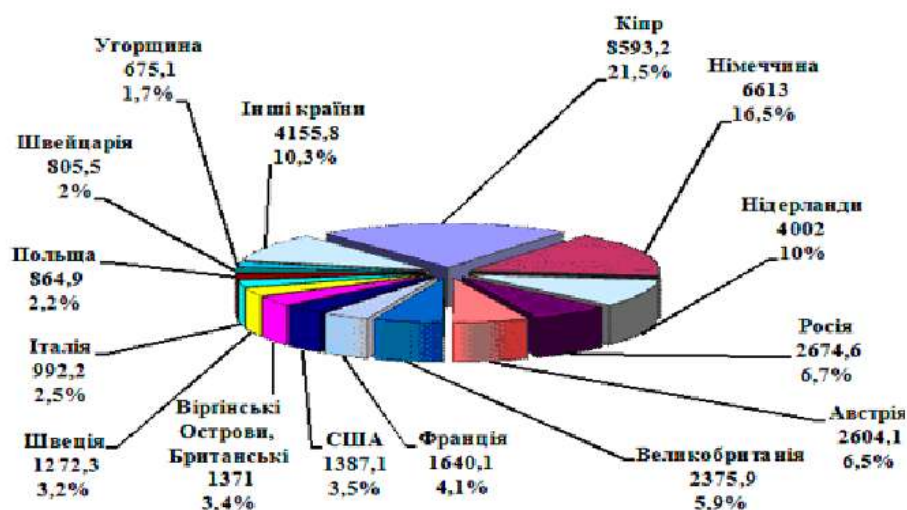
Інвестиційна привабливість підприємства – це його інтегральна характеристика як об'єкта потенційного інвестування з точки зору наявного стану, можливостей розвитку, обсягів і перспектив отримання та розподілу прибутку, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості підприємства, його ділової активності та рентабельності. Вона поєднує у собі дані про ступінь очікуваної дохідності, ризикованості та ліквідності потенційного капіталовкладення (В.М. Хобта, О.Ю. Попова, А.В. Мешков) [6].

Інвестиційна привабливість підприємства – рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства, яке може визначатися чи

оцінюватися значеннями відповідних показників, у тому числі інтегральної оцінки [7, ст. 2].

Отже, аналіз цих визначень доводить, що інвестиційна привабливість як відносна характеристика є показником, який змінюється в часі. На динаміку інвестиційної привабливості різною мірою впливають суб'єктивні й об'єктивні фактори [8, с. 4]. Перші визначаються, головним чином, класифікацією внутрішніх процесів і характеристик досліджуваного підприємства. Об'єктивні фактори відображають вплив інвестиційного клімату в державі, податкової та кредитно-фінансової політики держави, розвитку фінансових інститутів та ін. Але спільним для всіх цих визначень є визначення та доведення доцільності інвестицій для інвестора. Запропоновані визначення інвестиційної привабливості підприємств промисловості і рівня їх інвестиційної привабливості дають змогу систематизувати процес відбору об'єктів для інвестування, які найбільше відповідають цілям інвестора, а також визначити фактори, що істотно впливають на розглянуту характеристику.

Станом на 1 січня 2010 року в економіку України іноземними інвесторами внесено 40 026,8 млрд дол. США [9].

Рис.1 Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну станом на 1.01.2010 р. (млн. дол. США)

Значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено на підприємствах промисловості – 23,0 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну, і близько 40 % загальних інвестицій в основний капітал (таблиця 1).

Інвестиції в основний капітал*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Січень-червень 2010
Освоєно інвестицій, млн. грн.	75714	93096	125254	188486	233081	151777	-
у % до попереднього	128	101,9	119,0	129,8	97,4	58,5	-
Інвестиції у промисловість від загального обсягу інвестицій в основний капітал, %	37,2	37,6	35,8	34,1	32,9	38	39,9

* складено автором на основі даних Державного комітету статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Інвестиційна привабливість підприємства як інтегральний показник включає в себе ряд підсистем:

- Виробничо-технічна підсистема включає загальні показники підприємства, що характеризують масштаб і рівень використання виробничих потужностей та концентрації виробництва.
- Соціально-економічна підсистема включає показники, що характеризують діяльність підприємства з погляду ринку та задоволення соціальних потреб учасників процесу виробництва. Ці показники характеризують як господарську діяльність підприємства в цілому, так і соціальний аспект. Основними показниками, що характеризують соціально-економічну підсистему, є: середня заробітна плата, чисельність виробничого персоналу, рентабельність, повна собівартість, відпускна ціна, продуктивність праці, фондвіддача та залишковий термін служби основних фондів.
- Фінансова підсистема характеризує такі аспекти фінансового стану, як: фінансова стійкість, майнове становище, ліквідність, ділова активність та вірогідність банкрутства. Фінансовими показниками є: коефіцієнт зношення основних засобів, загальний коефіцієнт покриття (поточної ліквідності), коефіцієнт фінансової незалежності, оборотність власного капіталу, коефіцієнт прибутковості активів.

Оскільки інвестиційна привабливість підприємства є інтегральним показником, то це викликає складність у виборі системи факторів її оцінки, серед яких: загальна характеристика виробництва; характеристика технічної бази підприємства, технології, вартість основних фондів; номенклатура продукції, що випускається; виробнича потужність, можливість нарощування виробництва; місце підприємства в галузі; характеристика схеми управління, чисельність персоналу, його структура, заробітна плата; статутний фонд, власники підприємства, номінал та ринкова ціна акцій, розподіл пакета акцій;

структура витрат на виробництво, в т.ч. за основними видами продукції, їхня рентабельність; обсяг прибутку та його використання за звітний період; фінанси підприємств; економіко-географічне положення; галузева приналежність; статус власності; інтелектуальний капітал підприємства; діловий імідж керівництва підприємства; лояльність клієнтів; вартість бренда; положення на ринку; конкурентоспроможність підприємства; оборотність капіталу; фінансова стійкість підприємства; прибутковість (рентабельність) діяльності; платоспроможність і ліквідність; структура активів і капіталу.

Для оцінки інвестиційної привабливості можуть бути використані різні фінансові коефіцієнти. Їх склад визначається виходячи з цілей і глибини аналізу фінансового стану.

Оскільки при оцінюванні інвестиційної привабливості інвестор визначає доцільність майбутнього капіталовкладення, необхідно особливу увагу звернути на раніше реалізовані інвестиційні проекти на даному підприємстві, тобто наскільки ефективно та в повному обсязі були використані інвестиційні ресурси, досягнуті показники окупності та прибутковості проектів в минулому тощо.

Крім того, інвестиційну привабливість підприємства необхідно оцінювати за сукупністю вибраних показників фінансово-економічної діяльності підприємства через співвідношення спостережуваних (фактичних) і еталонних значень, які використовуються як значення затверджених нормативів, кращих у галузі (регіоні) або серед підприємств, що порівнюються. Доцільно визначати еталон як кращий показник серед значень, які порівнюються, з урахуванням нормативних, що рекомендуються в літературі [5]. При визначенні показника інвестиційної привабливості враховуються регіональна та галузева складові інвестиційного потенціалу підприємства.

Оцінка та аналіз інвестиційної привабливості підприємства, з одного боку, це основа для розроблення його інвестиційної політики, а з іншого, можливість виявити недоліки у діяльності підприємства, передбачити заходи щодо їх ліквідації та поліпшити можливості залучення інвестиційних ресурсів. А це, у свою чергу, дає можливість інвесторам визначитися у своєму рішенні про інвестування у дане підприємство.

Висновки. Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні методичних підходів з удосконалення всього інвестиційного механізму та визначення інвестиційної привабливості підприємства (галузі, регіону, країни) як інтегрального показника. Тому, досліджуючи підходи до визначення інвестиційної привабливості підприємств, необхідно пам'ятати про вплив інвестицій на забезпечення інноваційного розвитку економіки. А стан економіки, в свою чергу, впливає на рівень інвестиційної привабливості як підприємства, так і країни в цілому.

На основі проведеного аналізу в статті визначено, що інвестиційне забезпечення діяльності визначається рівнем розвитку економіки, її ефективністю і віддачею. Тому враховуючи стан та особливості сучасної національної економіки, найголовніше місце в ресурсному забезпеченні інвестиційних процесів належить саме фінансовим коштам, і саме вони відіграють велику роль у реалізації визначеної стратегії розвитку країни.

Отже, інвестиційна привабливість відіграє вагомий роль в активізації інвестиційних процесів. В умовах обмеженості ресурсів і гострої конкуренції між підприємствами за одержання більш якісних і дешевих ресурсів, у тому числі і фінансових, на перший план виходить питання про створення в інвесторів представлення про підприємство як привабливий об'єкт інвестування – формування інвестиційної привабливості. Роль визначення інвестиційної привабливості підприємств полягає в тому, що потенційних інвесторів необхідно переконати в доцільності вкладень за допомогою конкретних показників.

Література

1. Державний комітет статистики України: офіційний сайт [Електронний ресурс] / Статистична інформація. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Науменко І.О. Підвищення інвестиційної привабливості промислового підприємства / Індивідуальна робота з дисципліни «Інвестиційна привабливість підприємства» – Режим доступу: <http://www.masters.donntu.edu.ua/2009/fem/naumenko/library/investucii.htm>
3. Фльорко В.А. Ризик неточної оцінки інвестиційної привабливості підприємства / В.А. Фльорко // Економіка промисловості. — 2004. — № 1. — С. 107–119.
4. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств: навч. посіб. / Д.М. Черваньов. — К.: Знання-Прес, 2003. — 622 с.
5. Бурковець О.С. Підвищення інвестиційної привабливості промислових підприємств: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / О.С. Бурковець; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. — Луганськ, 2006. — 18 с.: рис. — укр.
6. Активізація і підвищення ефективності інвестиційних процесів на підприємствах: Моногр. / В.М. Хобта, О.Ю. Попова, А.В. Мешков; Ін-т економіки пром-сті НАН України, Донец. нац. техн. ун-т. — Донецьк, 2005. — 343 с.
7. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [Електронний ресурс] / Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.98 № 22. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0214-98>
8. Коробков Д.В. Інвестиційна привабливість підприємств енергетичної галузі: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.02.02 / Д.В. Коробков; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". — Х., 2006. — 19 с. — укр.
9. Державне агентство України з інвестицій і розвитку: офіційний сайт [Електронний ресурс] / Державне агентство України з інвестицій і розвитку. – Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=212>

10. Захожай В. Статистика інвестиційної діяльності / В. Захожай, М. Кіт // Персонал: наук. журн. / Межрегіональна академія управління персоналом (МАУП). – К., 2007. – №8.
11. Козаченко Г.В. Управління інвестиціями на підприємстві / Г.В. Козаченко, О.М. Антіпов, О.М. Ляшенко та ін. – К.: Лібра, 2004. – С. 368.
12. Корда О.В. Основи інвестиційного менеджменту: навч. посіб. / В.О. Корда, Т.І. Лепейко, О.П. Корда. – К.: Кондор, 2008. – 340 с.